

Драгана Петрић

Народна библиотека „Вељко Петровић“ Бачка Паланка

bibl.zavicajno@gmail.com

УДК: 027.022:338.48-6:7/8 (497.11)

DOI: 10.7251/BSCSR1706336P

ЗАВИЧАЈНО ОДЕЉЕЊЕ – ПРОМОТЕР КУЛТУРНОГ ТУРИЗМА

Сажетак: Завичајна одељења поред основне функције да прикупљају, обрађују и чувају завичајним материјал, негују завичајну традицију, декларишу се све више као информационо-културни центри локалне заједнице, добијајући и улогу културног промотера историјско - традиционалне баштине свога краја.

Својим културним садржајима (изложбе, промоције, предавања...) које нуди у оквиру редовних активности, Библиотека обогаћује целокупну понуду културног туризам свога краја. Препознајући као приоритет задовољавање потреба корисника, уз чињеницу да услуге дате једном не трају вечно, већ се модификују и мењају у складу са потребама заједнице, Завичајно одељење заузима веома важно место у активној туристичкој понуди.

Применом нових технологија у обради својих фондова, Завичајна одељења библиотека директно утичу на то да културну баштину учине лакше доступном ширем кругу корисника, али и да демонстрира библиотечке ресурсе и учини их привлачним за што већи број потенцијалних корисника, посебно туристичких.

Библиотекар напушта пасивну улогу од "чувара знања" и постаје креативни промотер туристичке понуде локалне заједнице. Место пружања услуга није више само физички простор библиотеке, а упућеност у прилике локалне заједнице омогућено је сталним присуством у јавности, где прати културна дешавања, учествује у њима и иницира их. У циљу реализовања квалитетних активности сарађује се са бројним спољним сарадницима - Туристичким организацијама, Музејима, различитим организацијама из владиног и невладиног сектора...

Као последица тих активности омогућује се претварање библиотека од центара знања у центре за културу и информацију, те применом нових технологија чине културну баштину и актуелна дешавања доступну

свима, тако да постају мост између туриста и локалне културне баштине.

Кључне речи: Библиотека, културни туризам, Завичајно одељење, промоција библиотеке.

Увод

Јавне библиотеке су настале средином 19. века и њихова функција се мењала у зависности од земље где су настале, историјског тренутка и потреба друштва. Експанзија науке и технологије и комплекснији захтеви корисника у савременом друштву захтевају од јавних библиотека велику прилагодљивост и проналажење нових модела рада. Препознајући као приоритет задовољавање потреба корисника, уз чињеницу да услуге дате једном не трају вечно, већ се модификују и мењају у складу са потребама заједнице водећи рачуна како о културним тако и о економским аспектима развоја средине.

Савремена библиотека је динамична установа која своју делатност непрестано усклађује са развојем информационих технологија, аутоматизујући своје пословање овладавањем виртуелног окружења, руководећи се обавезом да као установа од јавног значаја препозна и потребе заједнице у којој делује. Захтев корисника према библиотекама се променуо. Они све више траже сложене информације које не претпостављају само богате књижне фондове, већ и приступ савременим базама података које нуде електронске публикације и интернет.

Библиотеке нудећи своје ресурсе и окружење, креирају програме намењене различитим категоријама корисника и препознајући културни туризам као битан чинилац у економском развоју средине библиотекар напушта пасивну улогу од "чувара знања" и постаје креативни промотер туристичке понуде локалне средине.

Културни туризам

Путовања ради стицања искуства о одређеном подневљу, људима, предметима и догађајима са циљем упознавања аутентичних култура, укључујући њихову прошлост и садашњост, назива се културни туризам. Да би постали интересантна дестинација, нужно је да се приступи локалној историји и култури на нов и занимљив начин како би се заинтересовали потенцијални посетиоци. То је најуже повезано са ширењем информација и података који би били интересантни будућим туристима. Промоцију одређене дестинације обogaђује управо локална специфичност, разноликост и богатство културне баштине, а тиме и фондови Завичајних одељења јавних библиотека постају актуелни.

Са појмом културног туризма, поготово у мањим континенталним срединама библиотеке се не сусрећу често. Колики ће бити утицај библиотеке да се свој крај промовише и учини интересантим и пожељним на туристичкој мапи, зависи од иновативности и предузимљивости библиотекара. Пре свега потребно је остварити добре партнерске односе са сличним организацијама (музејима, галеријама, Туристичким организацијама, локалном самоуправом..) јер је корист обострана – једнима доноси публику, а другима туристе.

Понуда библиотеке мора задовољити захтеве попут атрактивности и квалитета. Мора се рекламирати у јавности да би заинтересовала, привукла и задржала кориснике. На првом месту библиотека постаје информативни пулт за госте града, јер је дужна пружити услуге свим сталним и привременим становницима одређеног подручја које библиотека покрива. Туристи могу посуђивати књиге, прочитати дневну штампу, користити интернет, погледати тренутну изложбу, упознати се са историјом, културом и специфичностима краја.

Планирање културних програма

Библиотеке као културни центри мањих заједница у оквиру своје мисије пружају информације везане за културна дешавања у својој средини и организују различите културне програме којима испуњавају део традиционалних активности. Библиотеке су идеалан локални центар за културне програме којима се између осталог промовише културни туризам, чиме истичемо важност културе у јачању заједнице и појединаца: има мисију, простор и грађу (специфичан фонд Завичајног одељења).

Библиотекари Завичајних одељења постају активни промотери локалне културне баштине следећим активностима:

- креирањем нових подручја и атрактивних места културне баштине
- едукацијом, заштитом и промоцијом локалног подневља
- промоцијом имиџа локалне заједнице
- дигитализацијом и презентацијом грађе

Културни програми библиотека су веома разноврсни: образовни, забавни, рекреативни, интерактивни и као такви представљају алтернативу комерцијалној забави и настају као последица анализирања културних карактеристика заједнице и интересовања нових, потенцијалних корисника посебно туриста. Могу бити повремени или стални, а успешни су они који се одржавају по утврђеним временским терминима чиме обезбеђују препознатљивост библиотеке и културне понуде средине. Важан чинилац у прављењу тих програма су управо корисници, према чијим потребама и интересовањима усмеравамо активности.

Планирањем тих дешавања поред препознавања локалних културних ресурса, успостављају се партнерске везе између сродних установа културе, проширује активно учешће у њима, чиме се јача културна база и њен потенци-

јал. Партнерским односима као неопходним видом сарадње повећавамо ресурсе, избегавамо дуплирање програма и смањујемо трошкове.

Циљ програма којим се промовише културни туризам је подстицање радозналости, интересовања, разумевања и толеранције, надоградња знања из области уметности и културе. Чест проблем је недостатак буџета за њихову реализацију, али тада у први план искачу ентузијазам, вештина и сналажљивост библиотекара.

Још једна битна ставка у планирању активности јесте рекламирање самих програма да би се привикао што већи број посетилаца (не само сталних корисника услуга, него и туристичких...). Добра графичка решења плаката који најављују сам догађај (промоцију, изложбу, трибину, радионицу...), оглашавање у локалним медијима, друштвеним мрежама, сајту библиотеке (музеја, туристичке организације...)

Нови концепт Завичајног одељења

С обзиром да данас све што нас окружује тера на унификацију и стандардизацију показујући често да је то једино могуће, интерес према завичајном откривању и истраживању показао се као спецификум и ривал бранећи различитост сваког простора посебно у односу на уједначавање. “Све библиотеке сродног типа (отворене, позајмне...) по правилу имају сличне фондове, књижевне програме изложбе... Разлика у опремљености или згради у којој се налази, тешко да ће некога више или мање заинтересовати за једну библиотеку у односу на другу”¹, онда су управо Завичајна одељења та, која својим специфичним садржајем одржавају различитост, како због простора који покривају, тако и због субјекта истраживања.

---

¹ Мирко С. Марковић „Перспективе коришћења завичајне библиотечке грађе на интернету“, стр.125

Завичајна одељења поред основне функције да прикупљају, обрађују и чувају завичајним материјал, негују завичајну традицију, декларишу се све више као информационо-културни центри локалне заједнице, добијајући и улогу културног промотера историјско - традиционалне баштине свога краја. Завичајне одељења укључују у своје фондове све облике грађе (штампане, рукописне, ефемерне, електронске...), на свим језицима и свим областима људског знања. Оне су физички и библиографски одвојене од општег фонда библиотеке и односе се на одређену област, личност, историјски период те обавезно имају своје називе као и тематске подзбирке. Завичајне збирке развијају и интерне базе података које садрже: адресаре институција и организација, податке о штампарима и издавачима, адресе интернет страница на којима се могу наћи подаци о регији, те низ других пропратних референсних садржаја и база које могу користити различитим категоријама корисника.

За успешно функционисање и квалитетну промоцију Завичајног фонда сталним корисницима и туристима потребни су:

- прецизно утврђен критеријум и доследно придржавање прописаних стандарда
- адекватан простор
- стручан библиотекар

Обавеза Завичајног одељења је да спречи губитак памћења. Много је писаног материјала настало од како писање везано за завичај почиње, оно се чува не вреднујући га, не селекујући га. Ревизија фонда се врши не да би се нешто одстранило, већ да би се исправиле могуће грешке у одлагању материјала, подсетило на садржај фонда, допунио неки дезидерат, или сагледао целокупан фонд.

Зато се од Завичајног одељења очекује:

- да истражује, прикупља, обрађује и даје на коришћење завичајни материјал
- да чува локалну, завичајну историју
- да промовише завичајне вредности, пружајући корисницима увек нове информације, мотивишући завичајне ствараоце на континуитет у њиховим истраживањима
- да заинтересује кориснике ван своје средине за завичајну историју и учини је доступном

Човек данашњице има потребу за сталним учењем, не само у школи, већ и ван ње. Тачна информација се изборила у сам врх човекових потреба, и ту је помагач библиотека која прати савремене токове и паметно акумулира знање. Библиотеке као јавни сервиси пружају потребне информације и својим програмима и услугама подстичу доживотно учење. Поготово у мањим срединама, те су услуге осмишљене пре свега захваљујући креативности и стваралачком потенцијалу библиотечког радника. Крајњи циљ је да се што више корисника послужи у библиотеци, да се они опет врате по информацију. Једноставно да што више људи комуницира. Услуга кориснику се пружа пре свега личним контактом и зато су комуникационе технике неопходна знања библиотекара. Пријатна атмосфера, понуђена информација, јесте добар почетак, прва етапа у лоцирању проблема који корисник треба да реши.

Пред библиотекаре се постављају нови и сложенији програми рада, који обухватају стандардне приступе у прикупљању, обради и презентацији завичајне грађе, уз предност коришћења савремених технологија и програма. Приликом израде програма рада, уочавају се и проблеми који се појављују, али се траже и начини за њихово решавање, што доводи до крајњег позитивног резултата.

Проналажење грађе – је истраживачки посао библиотекара и подразумева познавање књижевности, историје, географије и многих других области за проналажење грађе о крају или личностима на које се односи. Данас је много лакше

претраживање у умреженом окружењу, тако да смо у могућности доћи до грађе и из удаљених библиотека и у неком облику уврстити је у завичајни фонд.

Одређивање завичаја - за библиотекара представља дилему у погледу историјских граница, јер се завичајни простор мења кроз историју, те треба утврдити историјски период и врсту грађе коју ће библиотека прикупљати. Ако на одређеном простору делују музеји и архиви треба договорити поделу послова, што је још сложеније у вишенационалним срединама са употребом различитих језика, али уједно и понуду чини комплекснијом и примамљивом већем броју корисника са различитих дестинација.

Принцип ауторство - понекад је тешко утврдити, јер се јављају дилеме како третирати ауторе који су живели и стварали у различитим срединама.

Класификација грађе – разноврсност докумената, подразумева поделу на књиге, периодику, географске карте и други ситан материјал, захтева од библиотекара стручност и умешност да формира више колекција које ће бити погодне за представљање и евентуално публиковање.

Пописивање грађе – се врши према међународним стандардима за обраду библиотечке грађе. Електронски каталог у односу на лисни има велике предности. Грађа се обрађује на једном месту, а могућности претраживања су широке по различитим параметрима и такви каталози дају квалитетније информације. Могућност израде електронских библиографија и њихово презентовање на интернет страници библиотеке.

Публиковање грађе – било у штампаној или електронској форми, као и дигитализовање грађе са циљем шире доступности, али и заштите културне баштине. Могућност мултимедијалног представљања грађе служи између осталог афирмацији завичаја, очувања културне баштине и туристичкој понуди одређеног краја.

Закључак

У ери глобализације која са собом доноси нестајање малих култура, језика и традиција, Завичајна одељења са својим збиркама постају чувари „етничке, културне, језичке и верске различитости, културног идентитета и друштвене интеграције, нарочито тако што би се локално становништво и друштвене групације укључивале у формирање колективног памћења дигитализованог у ресурсе доступне свима“².

Дуго су Завичајна одељење сматрана баластом библиотеке, скрајнута и од корисника и од заједнице, довољна сама себи. Препознајући своју аутентичност, не само по фондovima које садржи, него и могућностима за рад, ово одељење се временом изборило да постане културни идентитет библиотеке и локалне заједнице. Служити локалној заједници у интересу чувања њене прошлости, садашњости и будућности, а отворити се према свету са безброј занимљивих информација, даје посебну вредност Завичајним одељењима у јавним библиотекама и чини их све више и значајним фактором економског развоја средине.

Специфичности Завичајног одељења су основа за маркетинг и популаризацију културног туризма, који има за циљ изазивање радозналости посетилаца, а квалитетом пружених услуга и осмишљених програма треба да одрже континуитет туристичке понуде средине.

Улога завичајних фондова у ширењу свести о локалном пореклу и историји, као и вредностима мултикултуралног суживота, добија у садашњем тренутку изузетни значај. Политика Европске комисије је да бројним програмима подстиче на стварање и слободан приступ културном богатству Европе. Завичајна одељења постају препознатљив бренд библиотеке и локалне заједнице.

„Када би завичајна одељења остварила све пројекте које је могуће уз њихове фондове осмислити, од римејка

---

² Васка Сотиров-Ђукић, Дигитализација грађе Завичајних збирки као промотер културне баштине, стр. 97

разгледница до израде сликовница за децу са причама о националној старини не би нам се на завичајном ни на националном плану могло догодити да не буду осмишљени адекватни начини преко којих своје културно наслеђе можемо предавити странцима и сачувати за будућност.³

„Не за садашњост, него за будућност“⁴

Литература:

1. Милена Максимовић, Библиотекарство пред новим изазовима, Источно Сарајево: Матична библиотека, 2009.
2. Ивана Видак, Књижница као дио понуде културног туризма, Вировитица: Зборник радова Високе школе за менаџмент у туризму и информатици, год. II, бр.2 (2010)
3. Десанка Стаматовић, Методска упуства за формирање и вођење завичајних фондова у општинским и народним библиотекама, Чачак: Глас Библиотеке 11/2004.
4. Мирко Марковић, Перспективе коришћења завичајне библиотечке грађе на интернету, Чачак: Градска библиотека „Владислав Петковић Дис“, 2004.
5. Миле Тасић, Завичајни прасак [Перспективе развоја јавних библиотека у Србији – Београд, 2009]
6. Александра Вранеш, Завичај кроз призму библиотека, Панчевачко читалиште, новембар 2013.
7. Васка Сотиров-Ђукановић, Дигитализација грађе Завичајних збирки као промотера културне баштине, Годишњак међународног сусрета библиотекара слависта у Сарајеву... = Yearbook of international convention of slavistic librarians in Sarajevo.- Год. 2, бр. 2 (децембар/просинац 2006), стр. 97-103
8. Pulman-smjernice, Pulman digital guideline Manuals, prevod na hrvatski jezik Gordana Tuškan, Gradska biblioteka Rijeka, Rijeka, studeni 2002.
9. Nikolaus Heep, 150 Jahre Wačka Palanka, Vrbas, 1930.

---

³Александра Вранеш „Завичај кроз призму библиотека“, стр. 28

⁴ Nikolaus Heep, „150 Jahre Wačka Palanka“, стр. 7

LOCAL HERITAGE DEPARTMENTS – PROMOTERS OF CULTURAL TOURISM

Abstract: Local heritage departments, in addition to their main function to collect, process, and preserve local heritage materials, as well as foster local tradition, at the same time increasingly proclaim themselves as informational and cultural centers of the local community, gaining the role of cultural promoters of the historical-traditional heritage of their region.

Library enriches the entire range of cultural tourism of its region through its cultural events (for example exhibitions, promotions, lectures, etc.) that are offered as part of regular activities. Recognizing as a priority to meet the needs of users, along with the fact that the services provided are not forever, but are modified and changed in accordance with the needs of the community, Local library branch plays a major role in tourism.

By using new technologies in processing their book collections, Local heritage departments have a direct effect on the cultural heritage making it easily accessible to a wider audience, as well as to demonstrate the library resources and make them attractive to the largest possible number of potential users, especially in tourism.

Librarians leave the passive role of “guardians of knowledge” and become creative promoters of the tourist offer of the local community. Services provided are no longer confined just to the library building itself. Librarians’ familiarity with the events of the local community is enabled through the constant presence in the public, where they follow cultural events, take part in them, as well as initiate them. In order to realize high-quality activities, librarians cooperate with numerous external partners – Tourist Organizations, Museums, and various government institutions and non-governmental organizations.

As a result of all these activities, libraries are converted from centers of knowledge to the centers for culture and information. The application of new technologies makes cultural heritage and current events easily accessible to everyone, thus libraries become a bridge between tourists and local cultural heritage.

Keywords: Library, cultural tourism, Local heritage department, to promote library.